

Självständigt arbete på grundnivå

Independent degree project – first cycle

Socialt arbete 15 hp
Social Work

”Alla romer har krokar under kjolen”

En kvalitativ studie om socialarbetares erfarenheter av romers situation i Sverige

Aron Bergenblad
Sara Handå

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

MITTUNIVERSITETET

Avdelningen för Socialt arbete

Examinator: Masoud Kamali, masoud.kamali@miun.se

Handledare: Marcus Lauri, marcus.lauri@miun.se

Författare: Aron Bergenblad & Sara Handå,

Arbe1500@student.miun.se & saha1406@student.miun.se

Utbildningsprogram: Socionomprogrammet, 210 hp

Huvudområde: Socialt arbete

Termin, år: VT, 2018.

Sammanfattning

Romer är en av Sveriges fem nationella minoriteter och har befolkat landet sedan 1500-talet. Romer som grupp har i det svenska samhället historiskt sett marginaliserats, stigmatiserats och exkluderats och de utsätts än idag för allvarliga kränkningar. Syftet med denna studie var att undersöka diskrimineringen av romer och de sociala arbetets utmaningar att motverka marginaliseringen och exkluderingen av den romska befolkningen. För att kunna besvara våra frågeställningar genomförde vi fyra semistrukturerade intervjuer av socialarbetare i en medelstor svensk stad, och det empiriska materialet analyserades med hjälp av teorierna stigma och andrafiering, samt begreppen antiziganism och kultur. Studiens resultat visar på att många romer lever under marginaliserade livsförhållanden och att det i det svenska samhället, inom myndigheter såväl som i offentliga sammanhang, finns en antiziganism i form av historiskt seglivade föreställningar om romer.

Nyckelord: Romer, minoritet, marginalisering, diskriminering, stigmatisering, antiziganism, andrafiering, kultur, kulturkompetens

Tack!

Vi vill rikta ett stort tack till de socialarbetare som delat med sig av sina erfarenheter och tankar, utan er hade vår studie inte varit möjlig att genomföra!

Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Marcus Lauri som varit till en oerhörd hjälp under studiens gång – det har betytt väldigt mycket under denna tid.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	2
1.2 Avgränsningar.....	3
1.3 Begreppsdefinition.....	3
2. KUNSKAPSLÄGET	4
2.1 Tidigare forskning.....	4
2.1.1 Århundraden av marginalisering.....	4
2.1.2 Diskriminering av romer.....	6
2.1.3 Diskriminering inom myndigheter.....	7
2.1.4 Strategier för romsk inkludering.....	9
3. TEORETISKA PERSPEKTIV	13
3.1 Stigma.....	13
3.2 Antiziganism.....	14
3.3 Andrafiering.....	15
3.4 Kulturkompetens och kulturaliseringen av sociala problem.....	16
4. METOD	18
4.1 Vetenskapsteoretisk positionering.....	18
4.2 Kvalitativa intervjuer.....	18
4.3 Författarnas förförståelse.....	19
4.4 Urval.....	19
4.5 Tillvägagångssätt.....	20
4.6 Reliabilitet och validitet.....	21
4.7 Analys av det empiriska materialet.....	21
4.8 Etiska överväganden.....	22
5. RESULTAT OCH ANALYS	24
5.1 Marginaliseringen av romer.....	24
5.2 Diskriminering.....	26
5.2.1 Vardagsdiskriminering.....	26
5.2.2 Strukturell/institutionell diskriminering.....	28
5.3 Utmaningar.....	30
6. DISKUSSION	35
6.1 Metoddiskussion.....	36
6.2 Slutsatser och förslag till fortsatt forskning.....	37
7. REFERENSLISTA	39
8. BILAGOR	41
8.1 Intervjuguide.....	41
8.2 Informationsbrev.....	42

1. Inledning

Romer är sedan år 1999 en erkänd nationell minoritet i Sverige och folkgruppen har befolkat landet sedan 1500-talet (SOU 2010:55; Ds 2014:8). Romer är i internationella dokument ett samlingsbegrepp för folkgrupper såsom romer, travellers, resande, kalé, sinti, gens du voyage etc. (Selling, 2014). Enligt betänkandet av Delegationen för romska frågor (SOU 2010:55) har romer i Sverige länge levt med sämre levnadsvillkor än genomsnittet av den övriga befolkningen. Historiskt sett har romerna inte kunnat ta del av medborgerliga och politiska rättigheter fullt ut i samhället och de har nekats full tillgång till de ekonomiska och sociala rättigheterna. Enligt den forskning som Delegationen för romska frågor refererar till har romernas tillvaro i Sverige under århundraden präglats av marginalisering och diskriminering. Övergripping mot romer i form av tvångsförflyttning, fördrivning, kartläggning, invandringsförbud, näringsförbud, tvångsassimilering och sterilisering har förekommit. Marginaliseringen av romer är således inget nytt fenomen och skulden för deras uppkomna exkludering har oftast lagts på romerna själva. Romerna i Sverige har marginaliserats under en väldigt lång tid och romernas mänskliga rättigheter utsätts än idag för allvarliga kränkningar vilket medverkat till att många av landets romer lever under marginaliserade livsförhållanden där de utestängs från viktiga delar av samhällslivet enbart för att de är just romer. Diskrimineringen av minoritetsgruppen har sin grund i en historiskt grundad samt socialt accepterad antiziganism.

Enligt regeringens Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer (Ds 2014:8) är diskrimineringen av romerna allvarlig och det finns en okunskap kring att det är den svenska staten som historiskt har svarat för en betydande del av diskrimineringen. Enligt den forskning som vitboken refererar till sker diskrimineringen ofta i vardagliga situationer som exempelvis när romska kvinnor besöker affärer eller skall handla mat. Men det förekommer även en mer strukturell diskriminering av romer på till exempel bostadsmarknaden och många romer känner sig även diskriminerade av socialtjänsten och av utbildningsväsendet. Den strukturella diskrimineringen av romer inom ett samhällsområde påverkar i sin tur tillgången till rättigheter inom andra samhällsområden. Diskrimineringen av romer på bostadsmarknaden påverkar exempelvis de romska barnens möjligheter till en kontinuerlig skolgång vilket i sin tur kan påverka möjligheterna att få ett arbete senare i livet. Diskrimineringen av romer får alltså övergripande samhällsliga konsekvenser vilket bidrar till att många romer än idag marginaliseras.

Enligt betänkandet av Delegationen för romska frågor (SOU 2010:55) saknas i det svenska samhället kunskap om de underliggande orsakerna till romers utsatthet. Förnekelsen och okunskapen av de historiska övergreppen som minoritetsgruppen utsatts för är bidragande orsaker till att romerna än idag marginaliseras och exkluderas från majoritetssamhället. Delegationen för romska frågor menar att en ökad historisk kunskap om romerna och den marginalisering som präglar deras liv kan bidra till förståelse för romers livsvillkor samt är en ökad historisk medvetenhet avgörande för att skapa förtroende mellan romer och majoritetssamhället.

Marginaliseringen av romer är ovärdigt i ett demokratiskt välfärdssamhälle som Sveriges och för att bryta denna marginalisering krävs det enligt delegationen ett långsiktigt, uthålligt och målmedvetet politiskt arbete (SOU 2010:55). Romer har, som ovan nämnts, marginaliserats och exkluderats under en väldigt lång tid och de utsätts än idag för allvarliga kränkningar vilket visar på att det inkluderingsarbete som hittills bedrivits inte varit tillräckligt verksamt. Det verkar fortsättningsvis stå klart att antiziganismen, i form av historiskt seglivade föreställningar, är så pass fastrotade i vårt samhälle och bidrar enligt oss till att kvarhålla romer i marginalisering. Enligt oss är det viktigt att belysa romers historiska såväl som nuvarande situation och hur deras marginalisering tar sig uttryck, vi anser därför att denna studie är av relevans för det sociala arbetets fält för att på så vis kunna bidra till att motverka en fortsatt marginalisering av romer.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie var att undersöka diskrimineringen av romer och det sociala arbetets utmaningar att motverka marginaliseringen och exkluderingen av den romska befolkningen.

Vår studie har tagit avstamp i följande frågeställningar:

- Hur upplever socialarbetare att romers marginalisering visar sig i en medelstor svensk stad?
- Hur tar olika typer av diskriminering gentemot romer sig till uttryck och vilken effekt har det på deras livsvillkor?
- Vilka utmaningar är de största i arbetet för romsk inkludering?
- Anser socialarbetare att det är viktigt med romsk kultur- och språkkompetens i arbetet med romer?

1.2 Avgränsningar

Vår studie har avgränsats till att enbart undersöka romers situation och vi har därav valt att inte inkludera exempelvis andra minoriteter. Denna avgränsning beror på författarnas förförståelse av att många romer lever i en särskilt utsatt situation. Vi har avgränsat oss till att enbart ta fasta på socialarbetares erfarenheter av romers situation vilket främst berodde på att vi var intresserade av hur romers situation uppfattas av socialarbetare. Ett alternativ hade varit att intervjua romer. Fördelen med att intervjua romer hade exempelvis varit att vi hade undgått den så kallade ”dubbla hermeneutiken” i studien, vilket vidare förklaras under avsnittet ”etiska överväganden”. Dock finns det redan mycket forskning som genomförts genom intervjuer av romer, och eftersom vi i första hand ville nå djupare kunskap om socialarbetares syn i dessa frågor ansåg vi att socialarbetare som arbetar direkt med den aktuella målgruppen var lämpligast som informanter.

1.3 Begreppsdefinition

I detta avsnitt presenterar vi de centrala begrepp som vi använder oss av i vår studie. Syftet med detta är att läsaren ska veta vad vi menar med ett visst begrepp.

Diskriminering: Vi skiljer i denna studie mellan vardagsdiskriminering, strukturell diskriminering och institutionell diskriminering. Diskriminering som helhet betyder att man urskiljer och särskiljer. Det betyder även att individer särbehandlas på grund av deras etnicitet, ursprung, kultur, kön eller annan kategoritillhörighet. I denna betydelse innebär diskriminering ett avsteg från principen att alla individer oavsett ursprung, grupptillhörighet, kön, kultur, språk, religion, livsomständigheter och samhällsklass har lika värde (SOU 2010:55).

Marginalisering: Marginalisering avser en process av uteslutande och kan innefatta en strukturell- såväl som social marginalisering. Den strukturella marginaliseringen handlar exempelvis om arbetslöshet och bostadslöshet medan den sociala marginaliseringen handlar om stereotypisering, diskriminering och stigmatisering. Marginalisering är ett föränderligt och komplext begrepp som innefattar sociala strategier för avståndstagande såväl som strukturellt utanförskap (Folkesson, 2012).

2. Kunskapsläget

Romer är en av Sveriges fem erkända nationella minoriteter och antalet romer i landet beräknas till cirka 50 000. Att bli erkänd som en nationell minoritet medför särskilda rättigheter som förstärker möjligheten för individer tillhörande minoritetsgruppen att tillvarata sina mänskliga rättigheter. Gemensamt för de nationella minoriteterna är att de har levt i Sverige under en lång tid samt att de är grupper med en uttalad gemenskap.

Minoritetsgrupperna har också en egen kulturell, språklig eller religiös tillhörighet tillsammans med en önskan att behålla sin identitet. Sveriges romer kan delas in i följande grupper: *finska romer*, vilka var den första gruppen i Sverige och som anlände så tidigt som på 1500-talet och som senare förvisades till Sveriges dåvarande östra delar som idag är Finland, *svenska romer* som började bosätta sig i Sverige vid 1800-talets andra hälft samt de *utomnordiska grupperna av romer* som började invandra till Sverige från länder i östra Europa vid 1900-talets andra hälft. *De nyanlända romerna* är ytterligare en grupp som utgörs av romer som kommit till Sverige huvudsakligen från forna Jugoslavien. Förutom dessa fyra grupper finns även *resandefolket* som bosatte sig i Sverige på 1500-talet. Till följd av de olika migrationsvågorna till Sverige är minoritetsgruppen romer en heterogen grupp och den romska befolkningen har flera kulturella, religiösa och språkliga variationer (SOU 2010:55).

2.1 Tidigare forskning

2.1.1 Århundraden av marginalisering

För att få en förståelse av den marginalisering som präglar många romers livssituation i dagens Sverige är förståelsen av deras historia en central faktor. Romerna har sitt ursprung i Indien vilket har bevisats av såväl genetisk som lingvistisk och socialantropologisk forskning. Det är dock oklart när romerna lämnade Indien, men förmodligen skedde det runt omkring 1000-talet e.Kr. Romerna tros ha kommit till Europa genom Grekland på 1300-talet och romernas historia i Europa har präglats av diskriminering och marginalisering. Under 1500- och 1600-talet levde romer i slaveri och trälldom i Moldavien och Valakiet samt marginaliserades och förföljdes de i västra Europa. Under 1700-talet tog diskrimineringen av folkgruppen sig nya uttryck genom exempelvis tvångsassimilering i Österrike-Ungern och internering i Spanien. Under 1800-talet och 1900-talet fortsatte diskrimineringen av romerna runt om i Europa och nazisternas folkmord av bland annat romer var ett negativt klimax på århundraden av stigmatisering, diskriminering och förföljelse. Än idag återfinns romerna i det lägsta skiktet runt om i de europeiska länderna när det gäller social status och fattigdom.

Romska grupper är överlag ekonomiskt sett de mest exkluderade och marginaliserade samtidigt som romerna socialt sett ses som en utstött underklass som utsätts för intolerans och omfattande rasism (SOU 2010:55).

Även i Sverige har romernas historia präglats av diskriminering och marginalisering. Svenska myndigheternas rasism gentemot romer har bland annat tagit sig uttryck i barnomhändertagande, tvångssteriliseringar, rasbiologiska kartläggningar och inreseförbud (t.ex. Rodell Olgaç, 2006; Nordström, 2015; SOU 2010:55; Ds 2014:8). De första romerna anlände som ovan nämnts redan på 1500-talet och de kallades då för ”tattare” och ”zigenare”. Den första tiden i landet välkomnades de men efter en tid drevs de ut från samhällsgemenskapen och förvisades till Sveriges dåvarande östra delar. Och ända fram till 1800-talet präglades statsmaktens politik gentemot ”tattarna” och ”zigenarna” av exkludering. Under 1800-talet formades nationalstaten samt ”svenskheten” som etnisk definition. ”Svenskheten” handlade om lojalitet till centralmakten samt formades den etniska definitionen som en idé, med konst, vetenskap och litteratur som byggstenar. Romers tillhörighet började nu regleras inom ramen för utlännings- och lösdriverilagstiftningen, då de sågs som ”lösdrivare” och ”utlänningar”, istället för bönder eller arbetande torpare med rötter i den svenska myllan. I och med industrialiseringen och 1900-talets ”folkhembygge” inkluderades fler i det svenska samhället medan de som var ”annorlunda” och inte såg ut eller levde som majoritetssamhället exkluderades. Många romer saknade tillhörighet och de betraktades inte som svenska medborgare då de oftast inte hade tillgång till fast bostad och därmed inte var mantalsskrivna. Detta medförde bland annat att romerna inte kunde utnyttja sin rösträtt samt begränsades deras möjligheter att erhålla sjukvård och barnbidrag. Romerna har historiskt sett alltså kommit att karaktäriseras som ”de andra” vilket har förutsatts av skapandet av de svenska ”vi”. Effekten av att romerna ständigt tilldelats rollen som ”de andra” har bidragit till den marginalisering som vi än idag kan utskilja gentemot romer som grupp (SOU 2010:55).

Under hela 1900-talet har den romska gruppen utsatts för omfattande kartläggningar av både kommuner och staten. De har av myndigheter pekats ut som en icke önskvärd grupp samt som ett hot mot ”svenskheten”. Utmärkande för många av kartläggningarna är att de har byggt upp samt bekräftat, snarare än att ha utmanat, negativa stereotyper om romer. Kartläggningarna har följaktligen spelat en stor roll för framväxten av stereotyperna av romerna (t.ex. SOU

2010:55; Ds 2014:8). Enligt betänkandet av Delegationen för romska frågor (SOU 2010:55) är romernas situation idag ett resultat av många historiska skeenden. Romerna i Sverige har marginaliserats under en väldigt lång tid och romernas mänskliga rättigheter utsätts än idag för allvarliga kränkningar. Detta har medverkat till att många av landets romer lever under marginaliserade livsförhållanden där de utestängs från viktiga delar av samhällslivet, och får heller inte ta del av rättigheter ifråga om arbetsmarknad, utbildning, bostad, hälsovård och socialtjänst under samma förutsättningar som majoritetsbefolkningen.

2.1.2 Diskriminering av romer

Diskrimineringen av romerna är allvarlig och tar avstamp i en historiskt grundad samt socialt accepterad antiziganism (SOU 2010:55). Sverige har bland annat mottagit kritik av FN beträffande romers diskriminering på offentliga platser. Diskrimineringen sker ofta i vardagliga situationer som exempelvis vid restaurangbesök, när romska kvinnor besöker affärer, eller när romer åker buss eller ska handla mat. Flertalet romer anser att de trakasseras, kontrolleras samt nekats att handla i butiker, vilket ofta sker på grund av stereotypa föreställningar gentemot romer som grupp. Romer upplever att de blir kränkta genom exempelvis anklagelser och glåpord. Diskriminering av romer kan ge sig till uttryck genom exempelvis generella förbud med avseende på stora kjolar eller kläder, vilket främst drabbar romska kvinnor. Det förekommer också inom offentliga platser såsom restauranger, campingplatser eller hotell att romer nekats tillträde. Det framgår tydligt att diskriminering i offentliga sammanhang är en stor del av romers vardag (Diskrimineringsombudsmannen, 2012).

Det förekommer även en mer strukturell diskriminering av romer på till exempel bostadsmarknaden, arbetsmarknaden samt inom utbildningsväsendet (Ds 2014:8). Med den strukturella diskrimineringen avses förhållanden i samhällets struktur som föranleder illegitim särbehandling. De samhälleliga strukturerna omfattar exempelvis mentala föreställningar såsom normer och förväntningar, såväl som relationer mellan olika grupper som visar sig i social skiktning, samt hur samhället organiserar sina verksamheter (SOU 2010:55). Historiskt sett har många romer exkluderats från den generella välfärden när det exempelvis gäller tillgången till bostad. Romer har nekats bostad, fördrivits och när de väl fått möjlighet att tillträda bostadsmarknaden har boendet villkorats (Ds 2014:8).

Diskrimineringsombudsmannen (2012) menar att det råder en komplexitet gällande romers diskriminering på bostadsmarknaden. Romer blir exempelvis ofta hänvisade till socialt utsatta

och segregerade bostadsområden och deras möjligheter att själva välja bostad är begränsade till följd av låg socioekonomisk status samt hyresvärdars särbehandling av romer.

Forskning visar att romer har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Mekanismerna bakom detta är exempelvis förekomsten av diskriminering, försvinnandet av de traditionella yrkena (t.ex. musik samt tivoli- och dansuppträdanden, hantverksarbeten såsom hästhandel, förtening etc.) samt sämre levnadsvillkor till följd av den marginalisering som präglar deras liv. Bemötanden och normer har motverkat minoritetsgruppens möjligheter för självförsörjning (se exempelvis SOU 2010:55; Ds 2014:8; Länsstyrelsen, 2014). Forskning visar även att det exempelvis kan handla om strukturell diskriminering såsom stereotypa föreställningar om den romska identiteten från arbetsgivare. De stereotypa föreställningarna kan exempelvis handla om att romer inte kan sköta ett arbete, att de inte vill ha ett arbete, att man inte kan lita på romer eller att de är brottslingar. Andra mekanismer som förhindrar romers etablering på arbetsmarknaden är låg utbildningsnivå samt bristande utbildning (SOU 2010:55; Länsstyrelsen, 2014). Flertalet romska ungdomar lämnar skolan i förtid och orsakerna till detta är många (t.ex. diskriminering och mobbning) och de påverkar varandra. Det råder exempelvis brist på romska förebilder inom utbildningsväsendet, och trakasserier samt diskriminering är andra bidragande faktorer som påverkar romska ungdomars skolgång. Det förekommer även bristfälliga stödåtgärder samt uppföljningar inom skolan, vilket också kan ses som en orsak till sämre studieresultat och lägre skolnärvaro. Det finns även en svag studietradition inom den äldre generationen av romer vilket kan leda till att ungdomarna i sin tur inte motiveras tillräckligt till att studera (Rodell Olgaç, 2006; SOU 2010:55; Länsstyrelsen, 2014).

2.1.3 Diskriminering inom myndigheter

Enligt Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (SOU 2005:41) kan diskriminering ge sig till uttryck genom observerbara handlingar såväl som genom dolda, eller subtila, handlingar som indirekt kan påverka vissa samhällsgrupper. Detta avsnitt syftar till att lyfta forskning med anknytning till den strukturella och institutionella diskrimineringen som kan förekomma inom myndigheter, institutioner eller andra offentliga samhällsorgan. Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (SOU 2005:41) menar att forskning visat på att det inte finns en klar skiljelinje mellan den strukturella och institutionella diskrimineringen, och att de följaktligen bör kombineras i debatten om makthavares diskriminering gentemot individer eller grupper som befinner sig i ett

maktunderläge. Den institutionella såväl som den strukturella diskrimineringen upprätthåller en slags ordning som gör att diskrimineringen uppfattas som normal, systematisk och vardaglig. Vidare menar de att en avsaknad kritisk granskning av organisationers, myndigheters eller olika institutioners bemötande och tillvägagångssätt kan bidra till att deras eventuellt underliggande diskrimineringsformer betraktas som etniskt neutrala, men som i praktiken resulterar särbehandlingar eller åtskiljningar med skadliga effekter på underordnade etniska grupper. Den strukturella/institutionella diskrimineringen leder följaktligen till ett upprätthållande samt reproduktion av etnisk underordning.

Sverige särskiljer sig inte i förhållande till många andra europeiska länder med avseende på den strukturella/institutionella diskrimineringen som råder (SOU 2005:41; Ds 2014:8). Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (SOU 2005:41) menar att dessa diskrimineringsformer sker rutinmässigt, är en del av samhällets dominerande maktstrukturer och är så pass integrerade och fastrotade i de institutionella sammanhangen att de ofta nonchaleras eller förnekas av de makthavande grupperna. Institutioners diskriminering, andrafiering eller kategorisering av samhällsgrupper tar alltså inte alltid avstamp i avsiktliga handlingar, utan kan snarare vara ett oavsiktligt resultat av det som majoritetssamhället betraktat som ”objektiva” handlingar. I linje med Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (SOU 2005:41) redogör Diskrimineringsombudsmannen (2012) och regeringens Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer (Ds 2014:8) hur den strukturella diskrimineringen kan ge sig till uttryck genom exempelvis negativa föreställningar samt förhållningssätt gentemot romer. Romer diskrimineras inom ett flertal samhällsområden; inte minst inom offentliga samhällsorgan såsom socialtjänsten eller utbildningsväsendet, vilket föranlett romers bristfälliga förtroende gentemot myndigheter samt andra samhällsföreträdare. Diskrimineringsombudsmannen och regeringens Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer menar att det finns flertalet faktorer som än idag vidmakthåller romers marginalisering och ligger till grund för hur de bemöts av de offentliga samhällsorganen. I syfte att kunna förstå samt motverka en fortsatt strukturell/institutionell diskriminering behövs det enligt Diskrimineringsombudsmannen ökad kunskap om romernas historiska situation såväl som nuvarande.

Den strukturella/institutionella diskrimineringen som vi idag kan urskilja gentemot romer som grupp är ett resultat av historiskt seglivade stereotyper som främst staten och majoritetssamhället svarat för (Ds 2014; Diskrimineringsombudsmannen, 2012). Det

framhävs även som viktigt att klargöra att den strukturella/institutionella diskrimineringen heller inte kan frikopplas från den individuella diskrimineringen (SOU 2005:41; Ds 2014:8; Diskrimineringsombudsmannen, 2012). Den strukturella diskrimineringen bör snarare förstås som ett resultat eller effekt av den institutionella diskrimineringen som romer fått erfara, men även som ett resultat av de samhälleliga processerna som bidrar och upprätthåller romers marginalisering (Diskrimineringsombudsmannen, 2012). Den diskriminerande strukturen i form av antiziganism påverkar romers livsvillkor och vardag, samt deras egna möjligheter att själva kunna definiera det liv de önskar leva. Antiziganismens fastrotade ställning i samhället reducerar romers tillgång till deras medborgerliga rättigheter inom områden såsom socialtjänst, bostad och utbildning. Den strukturella/institutionella diskrimineringen är ett komplext samhällsproblem och behöver belysas i syfte att förstå dess inverkan på den enskilde individen. I syfte att tydligt exemplifiera sambandet mellan den strukturella/institutionella diskrimineringen i relation till den individuella lyfter regeringens Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer (Ds 2014:8) hur den strukturella diskrimineringen i form av antiziganism inom ett samhällsområde ofta bidrar till en slags kedjeeffekt och påverkar romers tillgång till rättigheter inom andra samhällsområden. De menar exempelvis att ”Diskriminering av romer på bostadsmarknaden påverkar romska barns möjligheter till kontinuerlig skolgång, vilket i sin tur påverkar möjligheterna att komma in på arbetsmarknaden” (Ds 2014:8, s. 13).

Avslutningsvis råder det inom forskning (se exempelvis Diskrimineringsombudsmannen, 2012; Ds 2014:8) en enad mening om att bristfällig kunskap och förståelse för romers situation som nationell minoritet föranleder och ger utrymme för den strukturella/institutionella diskrimineringen att fortskrida. Diskrimineringsombudsmannen (2012) har bland annat hänvisat till Socialstyrelsens studie avseende diskriminering av romer inom socialtjänsten; vilken synliggjorde den strukturella diskrimineringen som råder inom socialtjänstens verksamhet. Studien visade på att socialtjänstens organisatoriska okunskap leder till, än om oavsiktligt, att romer inte får möjlighet att ta del av socialtjänsten på samma villkor som övriga befolkningen. I kontakten med socialtjänsten upplevde romer att de blev diskriminerade genom exempelvis socialarbetares negativa förhållningssätt samt verksamhetens diskriminerande användning av rutiner och regler.

2.1.4 Strategier för romsk inkludering

Inkluderingsarbetet för romer är inte ett nytt fenomen och redan år 2006 beslutade regeringen

att inrätta Delegationen för romska frågor i syfte att upprätthålla Sveriges internationella åtaganden med avseende på dess främjande av de mänskliga rättigheterna, samt verka för en förbättrad situation för romer i Sverige (SOU 2010:55). Delegationen tog avstamp i att målet var möjligt att uppnå inom 20 år och låg följaktligen till grund för regeringens skrivelse 2011/12:56 *En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012-2032*. Regeringen menar att skrivelsen behövs eftersom flertalet romer präglas av försämrade livsvillkor i förhållande till majoritetssamhället och att många saknar både grundskoleutbildning samt fotfäste på arbetsmarknaden. De menar att det behövs strategier för olika arbetssätt som kan utvecklas eller tillämpas för romers inkludering i samhället i syfte att öka deras delaktighet (se även Diskrimineringsombudsmannen, 2012). Regeringen har bland annat framställt en tjugoårig strategi som syftar att uppnå detta. Det ska även finnas fokus på ett återkommande uppföljningsarbete av romernas tillgång till de mänskliga rättigheterna på lokal, regional och nationell nivå. Regeringens skrivelse belyser även vikten av romernas upplevelse av trygghet i relation till majoritetssamhället i syfte att inkluderings- och delaktighetsarbetet ska vara genomförbart; med detta menar de att romer ska känna att deras intressen tillvaratas och att statsapparaten tillgodoser deras säkerhet i form av social såväl som ekonomisk inkludering.

Enligt regeringens skrivelse (2011/12:56) finns det tre övergripande mål som strategin strävar att uppnå; 1) att välfärdsgapet mellan majoritetssamhället och romer ska upphöra, 2) att romers maktunderläge ska försvinna, och 3) att bygga upp romers tillit gentemot majoritetssamhället och verka för ett gemensamt samhällsförtroende. För att säkerställa romers inflytande och delaktighet lyfter regeringen bland annat vikten av att anställa fler med romsk kultur- och språkkompetens. De menar att en nyckel till framgång när det gäller romsk inkludering, öka tilliten och bryta deras marginalisering i samhället är att anställa fler med romsk kulturkompetens. Regeringen menar att kulturkompetensen är viktigt inom exempelvis utbildningsväsendet för att förbättra romernas utbildningssituation. Länsstyrelsen (2014) menar att tjänstemän med romsk kultur- och språkkompetens ska öka tilliten och fungera som en länk mellan det offentliga (t.ex. arbetsförmedling och kommun) och romer samt deras familjer.

Regeringen lyfter vidare en medvetenhet beträffande de reaktioner som kan väckas i relation till riktade punktinsatser för en definierad etnisk grupp eftersom varje individs upplevelse är unik och inte kan generaliseras till ett homogent kollektiv. Regeringen menar dock att romers

vardag har präglats av marginalisering under så lång tid att det finns ett behov att undersöka om det finns kollektiva förklaringar till deras marginalisering i samhället; vilket följaktligen kräver kollektiva insatser eller arbetssätt. Ett långsiktigt och hållbart inkluderingsarbete kräver ett romskt inflytande samt romsk delaktighet (Skr 2011/12:56; SOU 2016:44).

Regeringen (Skr. 2011/12:56) menar att det är av vikt att främst fastslå det övergripande ansvaret som de offentliga samhällsorganen skall stå för, men också vilket ansvar den enskilda individen eller gruppen förväntas uppbära. Regeringens strategi för romsk inkludering är ett långsiktigt förbättringsarbete och skall verka för att romer, oavsett ålder eller kön, ska få delta i samhällslivet på samma villkor som de övriga samhällsmedborgarna. Strategins övergripande mål är att främja likvärdiga livsvillkor för den rom som fyller 20 år 2032 som den som är icke-rom. Som ovan redovisat menar regeringen att det övergripande ansvaret, i syfte att möjliggöra förbättrade livsvillkor för romer, vilar hos kommuner och myndigheter genom deras aktiva delaktighet. Strategins styrning samt genomförande bör ta avstamp i existerande strukturer och befintlig ansvarsfördelning mellan kommuner, myndigheter och regeringen. Kommissionen mot antiziganism (SOU 2016:44) riktar emellertid kritik gentemot regeringens skrivelse med avseende på strategins styrning eftersom det enligt deras mening saknas en tydlig koppling till begreppet antiziganism och dess betydelse för romernas möjligheter att ta del av de mänskliga rättigheterna. De menar att ett erkännande av begreppet utgör fundamental vikt i syfte att åstadkomma en hållbar förändring. Därför menar de att regeringen måste vara tydligare i de myndighetsuppdrag som utformas, redogöra för uppdragets avsikt samt betona vikten av ett kontinuerligt uppföljningsarbete i syfte att skapa bestående avtryck i verksamheterna.

Kommissionen mot antiziganism (SOU 2016:44) framför rekommendationer för ett effektivare inkluderingsarbete som knyter an till regeringens (Skr 2011/12:56) tre övergripande mål. Kommissionen ger bland annat förslag till ett ökat statligt stöd till det romska civilsamhället i syfte att deras maktunderläge ska upphöra, samt verka för en uppbyggnad av romers tillit gentemot majoritetssamhället. Denna åtgärd framhävs som fundamental i syfte att lyckas uppnå romsk inkludering och har länge varit ett återkommande ämne vid dialoger med romer. Kommissionen anser att inkluderingsarbetet med romer kräver ett skifte från myndigheternas nuvarande fördelning av ekonomiskt stöd i form av projektbidrag till att istället utgöras av ett verksamhetsbidrag, detta i syfte att romska

organisationers stöd ska kunna likställas med huvuddelen av det stöd som utgår till Sveriges övriga nationella minoriteter.

3. Teoretiska perspektiv

I detta avsnitt kommer vi att beskriva de teoretiska perspektiv som vi finner relevanta och användbara i syfte att kunna analysera samt förstå studiens empiriska material. Romer är en stigmatiserad grupp som än idag drabbas av en omfattande diskriminering av majoritetssamhället. Av den orsaken anser vi att Erving Goffmans teorier om stigma kan bidra till att bearbeta och analysera vårt empiriska material. Befintlig forskning (se föregående avsnitt) visar att negativa fördomar gentemot romer är omfattande vilket gör att man kan tala om en utbredd antiziganism och motvilja mot romer i det svenska majoritetssamhället. Antiziganism kan därför förstås och sammankopplas med Goffmans teorier om stigma. Romerna har historiskt sett kommit att karaktäriseras som ”de andra” och av den orsaken kommer vi även att använda oss av andrafieringsteorin för att analysera vårt empiriska material (se nedan). Regeringen framhäver (se föregående avsnitt) att nyckeln till framgång när det gäller romsk inkludering är att anställa fler med romsk kultur- och språkkompetens och vi kommer därför i detta avsnitt att lyfta samt kritiskt granska kulturkompetens och kulturaliseringen av sociala problem.

3.1 Stigma

Goffman (2014) beskriver stigma som den undantagsstämpel som de som positioneras som de ”normala” människorna sätter på människor som uppfattas som socialt, psykiskt och fysiskt avvikande. Goffman menar på att alla samhällen och människor delar in individer i olika kategorier, samt vilka egenheter och karaktärsdrag som uppfattas som naturliga och vanliga för medlemmarna inom varje kategori. När exempelvis en främling dyker upp, då är vanligtvis redan den första anblicken av hen tillräcklig för att vi skall kunna kategorisera denne samt fastställa vissa karaktärsdrag och egenskaper. Främlingen kan besitta andra egenskaper, kanske någon mindre önskvärd egenskap som gör denne olik de övriga individerna som tillhör den kategori där främlingen inplacerats. På så vis reduceras främlingen i vårt medvetande från en vanlig person till en kastmärkt och utstött människa. Att stämplas på det här sättet innebär enligt Goffman ett stigma.

Goffman (2014) beskriver tre i stort sett olika typer av stigma. Han förklarar det första stigmat som kroppsliga stigma vilket innebär kroppsliga missbildningar av olika slag. Det andra stigmat förklaras som karaktärsstigma vilket enligt Goffman exempelvis kan uppfattas som bristande hederlighet, viljesvaghet eller onaturliga lidelser som kan ta sig till uttryck i

exempelvis missbruk, arbetslöshet eller psykiska rubbningar. Det tredje stigmat som Goffman beskriver och som vi anser som mest relevant för vår uppsats är tribala (stambetingande) stigmat vilken kan syfta på etnicitet, religion och nation: han menar på att dessa stigmat kan föras vidare från generation till generation och drabba alla medlemmarna i en familj. Goffman menar på att det finns en föreställning att den individ som besitter ett stigma inte är fullt mänsklig och att människor utifrån den föreställningen vidtar diskriminerande attityder gentemot den stigmatiserade. Detta i sin tur reducerar i stor utsträckning den stigmatiserades livsmöjligheter. Även om Goffmans teori bidrar till att förstå den ”stämpel” som romer får, och vilka konsekvenser det kan innebära, förklaras inte varför *vissa* människor uppfattas som främlingar i ett visst sammanhang, medan andra inte gör det. Hypotetiskt skulle kroppslängd kunna utgöra grund för stigma likväl som hudfärg. Av det skälet har vi också valt att inkludera antiziganism i våra teoretiska perspektiv eftersom det sätter fokus på seglivade och latent idéer som kopplas till föreställningar om utseende och ras.

3.2 Antiziganism

Antiziganism har rötter i historiska fördomar och fantasier om romer som grupp där den biologiska rasismen länge utgjort en utgångspunkt för den svenska statens antiziganism gentemot romer. Antiziganism är en exkluderande praktik och förklaras som ett rasistiskt grundat förhållningssätt gentemot romer. Det handlar om rasism grundat i fantasier, föreställningar och fördomar om romer. Antiziganismen kan emellertid även existera utan romer, samt riktas mot andra än romer. Selling förklarar detta genom att majoritetssamhället redan har ”förbestämda” uppfattningar av hur romer ser ut, vilka egenskaper de besitter samt dess olika skepnader, och alla som faller in under dessa beskrivningar, oavsett om de faktiskt är romer eller inte, kan utsättas för antiziganism. Selling förklarar detta som en antiziganism riktad mot en ”konceptuell zigenare”, det vill säga att ”zigenaren” och dess tillhörande egenskaper är en konstruktion upprättad av samhället i syfte att upprätthålla en exkluderande praktik (Selling, 2014).

Selling (2014) skildrar den essentialistiska synen på romer som en av antiziganismens bärande element, och som än idag existerar och resulterar i stora konsekvenser samt bidrar till att romer marginaliseras i förhållande till majoritetssamhället. Selling förklarar den essentialistiska synen av romer och resande genom en föregiven gruppstillhörighet där de stämplas som sociala problem och avvikande. Detta kan enligt honom ge sig uttryck i folkligt

seglivade fördomar i form av bland annat myndigheters agerande eller uttalanden i media. Antiziganismen bildas genom samspelet mellan exkluderande och essentialistiska beskrivningar kring kollektivsymbolerna ”tattare” och ”zigenare”. Symbolerna kan betraktas med grund i fantasier, fördomar och föreställningar om romer och resande. Selling redogör även för Romadelegationens förklaring av hur antiziganismen bör förstås, och förklaras genom att det är: ”en bestående latent struktur av föreställningar fientliga mot romer som kollektiv, vilka på det individuella planet manifesteras som attityder och i kulturen som myter, ideologi, folkliga traditioner och bildspråk, och i handlingar (...) vilket resulterar i och/eller syftar till att fjärma, driva bort, eller tillintetgöra romer just för att de är romer” (s. 13).

3.3 Andrafiering

Om stigma och antiziganism bidrar till att förstå hur människor stämplas som avvikande och vilka stereotypa föreställningar som existerar gentemot romer, så bidrar teorier om andrafiering till att förstå psykologiska mekanismer hos den grupp som skapar och upprätthåller stigma och antiziganism. Andrafiering är en teori som förklarar hur individer och grupper skapar sina identiteter. Identiteter är socialt konstruerade genom samhälleliga strukturer och normer som sedan formar hur vi betraktar oss själva och vår omgivning. Andrafieringsprocessen handlar om hur ”vi” konstruerar oss själva, grundat i föreställningen av en positiv gemenskap, i förhållande till ”de andra” med negativa egenskaper. Skapandet av ”vi” bottenar i normer, idéer, symboler och myter och leder till andrafieringen av de avvikande andra. Skapandet och upprätthållandet av ”vi” är en integrerad del av samhällets institutioner och organisationer vilket föranlett diskrimineringen och exkluderingen av ”de andra” (Johansson, 2007). Enligt denna teori kan man utgå från att nationalstaten formades i det svenska ”vi”, vilket gått hand i hand med skapandet av de avvikande ”dem”. Skapandet av nationalstatens ”vi-känsla” hänger alltså samman med konstruktionen av ”de andra”, både som andra interna minoriteter och som andra nationer. Andrafiering handlar först och främst om makt och kontroll, och innebär att vissa grupper framställs som ”de andra” där de underordnas och karaktäriseras med underlägsna egenskaper i förhållande till det överlägsna ”vi”. Genom obegränsad tillgång till kontroll, makt och socioekonomiska resurser skaffar sig det överlägsna ”vi” en överordnad position gentemot det underlägsna ”dem”. Kontrollen och makten över samhällets resurser bidrar till skapandet av en etnisk hierarki där särskiljande grupper intar olika positioner gentemot varandra. Detta innebär att desto närmare

majoritetssamhället och dess kulturella- och ideologiska hegemoni en samhällsgrupp står, desto mer privilegierade blir de i form av mer inflytande och makt (SOU 2006:73).

Andrafrifieringen kan delas upp i tre kategorier vilka verkar i parallella processer; *den nationella andrafrifieringen, främlingsandrafrifieringen* och *den etniska andrafrifieringen*. Den etniska andrafrifieringen är den mest etablerade formen av andrafrifiering och innebär att en självdefinierad etnisk grupp, oftast majoritetsgruppen, innehar överordnade positioner i landets institutioner. Följaktligen kan den strukturella/institutionella diskrimineringen definieras som majoritetssamhällets andrafrifiering och stigmatisering av vissa religiösa-, etniska- eller minoritetsgrupper. Andrafrifieringen möjliggör rasistiska praktiker och idéer som exkluderar och skadar exempelvis minoritetsgruppers tillgång till inflytande och makt. Andrafrifieringens bidrag till diskriminering har institutionaliserats och normaliserats och förekommer i en rad institutionella/strukturella sammanhang, exempelvis inom arbetsmarknaden, utbildningssystemet och det politiska systemet. De “avvikande andra” har vanligtvis få möjligheter att kunna påverka reproduktionen av de institutionella och strukturella sammanhang som marginaliserar dem. De är av majoritetssamhället, vilka innehar inflytande och makt, stigmatiserade och kategoriserade som de “underlägsna andra” (SOU 2005:41).

3.4 Kulturkompetens och kulturaliseringen av sociala problem

Sverige är idag ett “mångkulturellt” heterogent samhälle där grupper med olika etniska bakgrunder interagerar och lever med varandra. En del av dessa grupper hamnar av olika orsaker i sociala och ekonomiska svårigheter vilket ibland leder till en långvarig kontakt med olika myndigheter och i synnerhet med socialtjänsten. Individer med bakgrund i “andra kulturer” utgör i dagens samhälle en stor del av ärendena hos kommunernas socialtjänst vilket bidragit till debatten kring behovet av så kallad kulturkompetens. Med utgångspunkt i antagandet att individer med andra etniska bakgrunder härstammar från “andra kulturer” och därav är kulturbärande varelser, försöker man att engagera individer med rötter i “andra kulturer” inom det sociala arbetet för att på så sätt förbättra resultatet av arbetet med dessa grupper. Dock kan det vara problematiskt att ha en överdriven tro på så kallad kulturkompetens. För det första kan man inte prata om kultur i singularis och kultur är varken partikulär eller statisk, utan kultur är något som skapas och återskapas genom individers sociala praktiker vilket gör kulturen kontextbunden. Att exempelvis beskriva den romska

kulturen i singular form och attribuera den vissa egenskaper som antas delas av alla romer, utan att ta hänsyn till deras sociala kontext, är ett stort misstag (Kamali, 2002).

Socialt arbete med individer av annan etnisk bakgrund influeras i många fall av en så kallad ”multikulturell” ram, vilket innebär att dessa individers eller grupper sociala problem definieras och hanteras som kulturella problem. De kulturella olikheterna betraktas främst som ”avvikelser” hos ”de andra” i förhållande till ”det normala vi”, och genom att kulturalisera sociala problem på detta vis etableras ett tankesätt av att ”de andra” besitter oföränderliga kulturella egenskaper som avsevärt skiljer sig från ”vår moderna kultur”. Kulturaliseringen av de sociala problemen som ”de andra” besitter är ett analytiskt instrument som används för att förstå marginaliserade människor, och ”deras” problem har influerat flertalet arenor inom det sociala arbetet (Jönsson, 2013). Jönsson menar på att en av de största konsekvenserna för de policys och metoder som etablerats till följd av detta är den så kallade ”kulturkompetensen” inom det sociala arbetets fält. I takt med att sociala problem ökat hos marginaliserade grupper, tillsammans med en föreställning av ”kulturella rötter till sociala problem” har flertalet statliga och kommunala satsningar gjorts i syfte att öka kulturkompetensen. Det största problemet med sådana satsningar är inte enbart en ökad kulturaliserad representation av sociala problem, utan också att interkategoriella skillnader inom grupper riskerar att ignoreras.

Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (SOU 2006:73) menar att klienter med annan etnisk bakgrund i hög utsträckning blir utsatta för en slags kulturaliseringsprocess, där kulturaliseringen grundas i essentialistiska idéer med avseende på vad som är kultur. Det handlar alltså om en föreställning av att kultur är något givet som skilda befolkningsgrupper ärvt ner i generationer och bär med sig som ett så kallat ”kulturellt bagage”, och att den mer eller mindre är oföränderlig. Detta resulterar i att människor kategoriseras utifrån etnisk bakgrund och kultur. Genom att betrakta kultur som något statiskt, och att det finns avgränsade samt kulturellt homogena grupper, kan de kulturella skillnaderna utgöra en diskriminerande måttstock.

4. Metod

4.1 Vetenskapsteoretisk positionering

Vår uppsats vetenskapsteoretiska positionering är hermeneutisk. Enligt Payne (2015) avser hermeneutiken att studera tolkningar och hävdar att samhället samt sociala relationer kan förstås genom att undersöka hur olika grupper av människor definierar saker och ting för att därefter kunna tolka handlingar och beteenden. Vi har valt att genomföra en kvalitativ studie i syfte att insamla empiriskt material. Levin (2015) förklarar studier med stöd av kvalitativa metoder som ”forskning som producerar deskriptiva data: människors egna skrivna eller talade ord och observerbara beteenden” (s. 37). Levin menar att de kvalitativa metoderna bland annat definieras av att de ofta är induktiva och betraktar människor utifrån det sammanhang de befinner sig i, och att forskaren ser individer som helheter istället för variabler i syfte att kunna inhämta förståelse för människor utifrån deras subjektiva erfarenheter. Vi anser att den kvalitativa metoden är adekvat i relation till vårt syfte samt våra frågeställningar eftersom studiens syfte är att ta fasta på, samt belysa socialarbetarnas subjektiva erfarenheter och uppfattningar av romers marginalisering i samhället.

4.2 Kvalitativa intervjuer

Uppsatsen utgörs, som ovan nämnt, av en kvalitativ forskningsdesign och insamling av data genomfördes genom semistrukturerade intervjuer. Creswell (2014) menar att den kvalitativa forskningsdesignen används när forskaren strävar efter att granska samt förstå den mening som individer eller grupper tillskriver ett socialt- eller mänskligt problem. Det kvalitativa angreppssättet riktar fokus på den individuella upplevelsen och vikten av att kunna tolka situationens komplexitet. I studien har vi genomfört intervjuer av socialarbetare i syfte att bland annat belysa hur romers situation ser ut i Sverige och av den orsaken anser vi att den kvalitativa forskningsdesignen är ett adekvat val.

Den kvalitativa intervjun är ett samtal som har ett syfte och en struktur där målet är att producera kunskap. Intervjun blir ett sätt för forskaren att genom lyhört lyssnande och noggrant ställda frågor skaffa sig kunskaper. Den kvalitativa intervjun är inte en konversation mellan jämställda parter, eftersom att det är forskaren som kontrollerar och definierar situationen. Den semistrukturerade intervjun som vi använde oss av i vår studie definieras som en kvalitativ intervju med målet att få beskrivningar av den intervjuades livsvärld med målet att tolka och förstå innebörden av de beskrivna företeelserna (Kvale & Brinkmann,

2009). Enligt Levin (2015) är den semistrukturerade intervjun en vanlig metod inom svensk socialvetenskap. Det som förenar de kvalitativa intervjuerna är att de bygger på antagandet att intervjupersonernas åsikter och synpunkter framkommer på ett tydligare samt bättre sätt i exempelvis en semistrukturerad intervju än i en standardiserad intervju eller i en enkät; detta eftersom att den semistrukturerade intervjun betraktar människor och sammanhang som helheter istället för variabler.

4.3 Författarnas förförståelse

Enligt Rodell Olgaç (2006) bär forskare med sin bakgrund in i forskningsprocessen, vilket medför att forskarens förförståelse kan påverka studiens tolkning och analys. Hon menar att detta är något som är viktigt att redovisa i studien. I studien redovisar vi därför vår förförståelse med avsikt att skapa större transparens. Eftersom vi är två personer, med olika bakgrunder och erfarenheter, faller det sig naturligt att vi haft skilda förförståelser inför studien. Vår gemensamma förförståelse inför studien var att många romer lever under marginaliserade livsförhållanden och att de är en stigmatiserad grupp. En av oss har tidigare under en period arbetat med ungdomar dömda till slutet ungdomsvård, och kom där i kontakt med bland annat romska ungdomar. Under tidigare praktikperiod har denne av oss även kommit i kontakt med romer i utsatta situationer, vilket låg till grund för intresset av studien. Vår förförståelse har påverkat vår forskningsprocess när det exempelvis gäller studiens syfte, val av frågeställningar, val av teorier samt analysförfarandet. Vår förförståelse har exempelvis inverkan på vår studie eftersom vi redan i forskningsfrågorna utgår från att många romer marginaliseras i förhållande till majoritetssamhället. Även studiens syfte grundades i vår gemensamma förförståelse av att många romers vardag präglas av marginalisering där de diskrimineras och stigmatiseras.

4.4 Urval

Creswell (2014) menar att idén bakom den kvalitativa forskningen är att medvetet göra ett urval som bäst hjälper forskaren att förstå problemet och forskningsfrågan. Vi har gjort ett strategiskt urval bestående av fyra socialarbetare i en medelstor svensk stad. Det strategiska urvalet kan enligt Jacobsson och Meeuwisse (2015) tillämpas för studier som avser att undersöka intervjupersonernas erfarenhetsmässiga berättelser. Vi har medvetet valt att enbart inkludera socialarbetare som aktivt arbetar med romer. Vi valde följaktligen bort socialarbetare som inte kontinuerligt träffade romska klienter, eftersom vi ansåg att de inte var

tillräckligt insatta eller hade tillräcklig kunskap om romer för att kunna besvara våra frågor. Att hitta socialarbetare som mötte dessa kriterier var svårt, vilket också bidrog till att antalet intervjupersoner blev fyra stycken. Vi är medvetna om att antalet intervjupersoner är i det minsta laget. Vi har dock kontaktat ett flertal möjliga intervjupersoner som inte velat ställa upp i studien då de inte ansett sig vara adekvata för studiens syfte. Vi tolkade detta som att det inte finns så många socialarbetare inom kommunen som aktivt arbetar med de romska frågorna. Vi frågade även samordnaren för nationella minoriteter i kommunen, men även hon hade svårt att ge oss namn på personer som aktivt arbetar med romer i staden, vilket även det visar på att det enbart finns ett fåtal socialarbetare som arbetar med dessa frågor. Trots detta anser vi att vårt empiriska material som vi lyckats samla in är innehållsrikt, beskrivande och lämpligt för studiens syfte. Våra intervjuer varade dessutom mellan 50 minuter - två timmar vilket har bidragit till ett djupgående och innehållsrikt empiriskt material.

Under våra praktikperioder i staden uppmärksammade vi att det fanns ett flertal romer som levde under marginaliserade livsförhållanden i förhållande till majoritetssamhället och på så vis väcktes intresset för att belysa detta i vår studie. I syfte att få tag på intervjupersoner gjorde vi, som ovan nämnts, ett strategiskt urval. Samordnaren för nationella minoriteter kom vi i kontakt med genom att kollegor på praktikplatsen rekommenderade henne. Under praktiken hade en av oss ett studiebesök hos några fältassistenter, och såg då att de bland annat arbetade med romska ungdomar vilket resulterade att vi valde att inkludera dem i studien. Vi hittade vår fjärde intervjuperson genom en broschyr i kommunhusets reception. Vi valde att inkludera henne i studien eftersom hon aktivt arbetar med den romska minoriteten i staden samt fungerar som en länk mellan majoritetssamhället och den romska minoriteten.

4.5 Tillvägagångssätt

Innan vi genomförde våra intervjuer skapade vi en intervjuguide. Kvale och Brinkmann (2009) förklarar intervjuguiden som ett manus till intervjun som strukturerar intervjuens förlopp på ett mer eller mindre strukturerat sätt. Vi valde att utforma intervjuguidens frågor utifrån olika temaområden som skulle kunna ge svar på studiens syfte och frågeställningar. Intervjuerna genomfördes av båda uppsatsförfattarna tillsammans vid samtliga tillfällen, och deltagarna intervjuades enskilt i syfte att ta fasta på den enskildes egna erfarenheter och upplevelser. Innan den fysiska intervjun skickades ett informationsbrev (se bilaga 8.2) till samtliga informanter där de informerades om bland annat studiens syfte och etiska förhållningssätt. Intervjuerna varade mellan 50 minuter - två timmar. Tid och datum för

intervjuerna valdes tillsammans med deltagarna, och intervjuerna genomfördes på deltagarnas arbetsplatser vilket valdes av dem själva. Intervjun inleddes genom att vi kort berättade om studiens syfte samt upplägget av intervjuguiden. Under intervjun var vi båda delaktiga och ställde de frågor vi upprättat i intervjuguiden såväl som följdfrågor av relevans. Samtalen spelades in via mobiltelefon och diktafon efter samtycke av intervjupersonerna. Efter att samtliga intervjuer var genomförda transkriberade vi samtalen för att därefter kunna påbörja vår meningskoncentrerade analys, vilken förklaras under avsnittet ”analys av det empiriska materialet”.

4.6 Reliabilitet och validitet

Enligt Malterud (2001) ska forskaren på ett systematiskt sätt beskriva hur hen samlat in data, bearbetat och tolkat sitt material i syfte att upprätthålla en hög validitet och reliabilitet i studien. Validitet handlar om studiens giltighet och ger inom samhällsvetenskapen svar på om studiens metod undersöker det som initialt avsågs undersökas (Malterud, 2001; Kvale & Brinkmann, 2009). I studien har vi systematiskt beskrivit hur vi gått tillväga. Vi har exempelvis redovisat vår förförståelse, datainsamlingsmetod, urval och analysmetod. Vi har eftersträvat att detaljerat kunna beskriva forskningsprocessens olika steg i syfte att upprätthålla en god kvalitet på studien, samt hög transparens.

Enligt Malterud (2001) handlar den kvalitativa studiens reliabilitet om hur forskarens bakgrund, positionering och förförståelse påverkar studien. Under forskningens samtliga steg bör forskarens inflytande på studien granskas. Malterud menar vidare att studiens reliabilitet kan ökas genom att den tekniska utrustningen är av kvalitet. Detta är viktigt eftersom forskaren skall kunna tolka och återge intervjupersonernas berättelser. Vi är väl medvetna om att vår bakgrund och förförståelse bidrar och påverkar studiens utfall. Vår förförståelse har beskrivits under rubriken “författarnas förförståelse” i syfte att skapa ökad transparens i studien. Samtliga ljudinspelningar har dessutom spelats in på två enheter i syfte att minimera risken för teknisk problematik. Ljudkvalitén på samtliga inspelningar har varit av god kvalitet, vilket bidragit till att risken för fel och misstolkningar under transkriberingen reducerats.

4.7 Analys av det empiriska materialet

För att bearbeta och analysera vårt empiriska material har vi använt oss av meningskoncentrering. Enligt Kvale och Brinkmann (2009) innebär meningskoncentrering att

man sammanfattar intervjupersonens berättelser till kortare formuleringar. Intervjuerna är ofta långa och behöver därför sammanfattas i kortare format där huvudinnebörden av det som förmedlats redovisas. Kvale och Brinkmann menar att den meningskoncentrerade analysen består av fem steg. I första steget läser forskaren igenom intervjun för att få en helhetskänsla, för att därefter kunna övergå till andra steget där hen fastställer de naturliga “meningsenheterna” från transkriberingen. I tredje steget formuleras de teman som genomsyrar meningsenheterna samt tematiseras berättelserna utifrån forskarens tolkning av det som sagts. Fjärde steget handlar om att formulera frågor kopplade till meningsenheterna utifrån studiens specifika syfte. I meningskoncentrerings sista steg knyts intervjuernas icke överflödiga och centrala teman samman i en beskrivande text. Analysens teman kan därefter användas för mer djupgående teoretiska analyser och tolkningar. Vi har alltså använt oss av meningskoncentrerings metod som tillsammans med våra teoretiska utgångspunkter hjälpt oss att bearbeta och analysera vårt empiriska material.

4.8 Etiska överväganden

Eftersom vår studie är kvalitativ och utgår från enskilda individers egna erfarenheter, uppfattningar och värderingar har vi genom hela studien noggrant följt Vetenskapsrådets forskningsetiska principer och dess fyra huvudkrav; konfidentialitetskravet, samtyckeskravet, informationskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2017). *Informationskravet* handlar om att forskaren ska informera deltagarna av den berörda forskningen om studiens syfte. I vår studie har vi, i enlighet med Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, säkerställt informationskravet genom att vi informerat våra intervjupersoner om studiens syfte. Vi har genom ett informationsbrev (se bilaga 8.2) klargjort att deras deltagande varit frivilligt, och att de när som helst kunnat avbryta sin medverkan utan att behöva ge någon förklaring. Vi hade exempelvis en intervju inbokad men personen valde att avbryta sin medverkan i sista stund. Vi ifrågasatte inte personens abrupta avhopp, trots att vi gärna hade velat ha en förklaring om det exempelvis fanns några frågetecken kring studiens syfte. Enligt Vetenskapsrådet hänger *samtyckeskravet* tätt samman med informationskravet och handlar om att deltagarna själva har rätt att styra över sin medverkan. Deltagarna ska enligt samtyckeskravet inte utsättas för olämplig påverkan eller påtryckning om de väljer att avbryta sin medverkan. Och som ovan nämnts valde vi att respektera personens beslut till att själv styra över sin medverkan, vilket uppfyller samtyckeskravet.

Konfidentialitetskravet innebär enligt Vetenskapsrådet (2017) att uppgifter som framkommer

under studiens gång skall förvaras samt hanteras på ett sätt att de skyddas från att obehöriga kan ta del av dem. Kravet kan ses som en allmän förpliktelse att forskaren inte sprider de uppgifter hen fått i förtroende av deltagarna. Vi har under studiens gång följt kravet i form av att samtliga deltagares namn är avidentifierade och istället benämns genom fiktiva namn. Även den stad som deltagarna är verksamma inom är i studien benämnt som en “medelstor stad” i syfte att minska risken att deltagarnas identitet avslöjas. Ljudinspelningar från intervjuerna samt det transkriberade materialet har förvarats oåtkomligt för obehöriga. *Nyttjandekravet* innebär att det insamlade materialet endast får användas för studiens syfte (Vetenskapsrådet, 2017). Vi har uppfyllt nyttjandekravet genom att ljudinspelningarna kommer att raderas efter kursens slut, samt att de uppgifter som samlats in endast kommer att användas i denna studie.

Eftersom vi intervjuat socialarbetare i syfte att försöka inhämta en djupare förståelse av romers marginalisering i samhället var det för oss viktigt att vara medvetna om den så kallade “dubbla hermeneutiken”. Andersson och Swärd (2015) förklarar att den “den dubbla hermeneutiken” kan uppstå när man använder professionellas berättelser om klienternas situation. De menar att professionella, liksom forskare, använder olika teorier i syfte att förstå och tolka verkligheten. De professionella måste tolka och förstå klienternas situation för att sedan kunna hitta strategier för att lösa den. Detta kan handla om att de ofta hämtar stöd från såväl organisatoriska regler och tidigare erfarenheter, vilket resulterar att de professionella redan har tolkat verkligheten som forskaren ställer frågor om. Forskaren måste följaktligen förhålla sig till en kunskap som redan blivit tolkad av de professionella när de talar om sin yrkesutövning eller sina klienter.

5. Resultat och analys

I detta avsnitt presenteras studiens resultat och analyseras med hjälp av teorierna stigma och andrafiering samt begreppet antiziganism, såväl som i relation till tidigare forskning. Samtliga deltagare har tilldelats fiktiva namn i syfte att avidentifieras och de presenteras i studien som Arash, Jovanna, Minna och Lena. Samtliga intervjuer inleddes med ett par presentationsfrågor för att få en bra bild över informanternas bakgrund, utbildning och nuvarande arbete. Studiens empiriska material kommer nedan att presenteras i olika teman baserat på de mönster som framkom genom informanternas erfarenheter och upplevelser i arbetet med romer. Vi inleder detta avsnitt med en kort presentation av deltagarna.

Arash arbetar som fältassistent och jobbar uppsökande och förebyggande för ungdomar i åldersgruppen 13-25 år. Arash är utbildad socionom med interkulturell, internationell inriktning. Han har tidigare arbetat inom ett flertal områden inom socialtjänsten, bland annat som insatshandläggare och handläggare på bostadssociala gruppen.

Jovanna är själv rom från Balkan och arbetar som samhällsväglare där hon ska fungera som en länk mellan kommunens romer och olika samhällsinstitutioner. Hon arbetar också med kommunens EU-migranter. Jovanna är även engagerad i en romsk förening i kommunen.

Minna arbetar som samordnare för de nationella minoriteterna i kommunen. Eftersom hon har en samordnarfunktion så ändras hennes arbetsuppgifter i takt med vad som är aktuellt för verksamheten. Minna handleder exempelvis kommunens romska brobyggare under dennes utbildning. Minna är utbildad socionom, och har bland annat arbetat som sakkunnig gällande frågor som berör nationella minoriteter, mänskliga rättigheter, integration och migration.

Lena arbetar som fältassistent och jobbar uppsökande och förebyggande för ungdomar i åldersgruppen 13-25 år. Hon är i grunden utbildad polis och arbetade där brottsförebyggande med ungdomar. Under tiden som polis arbetade hon i nära kontakt med fältgruppen och det var då hon insåg att det var socialt arbete som hon ville arbeta med.

5.1 Marginaliseringen av romer

I detta avsnitt fokuserar vår analys på romers marginalisering i samhället. För att få en djupare förståelse av den marginalisering som präglar många romers vardag och vilka sociala

processer som informanterna menar ligger bakom, frågade vi informanterna hur romers marginalisering visar sig i kommunen. Samtliga anser att romers vardag präglas av marginalisering och Jovanna menar att detta bland annat visar sig genom att många romer är isolerade från bostadsmarknaden, vilket bland annat hänger ihop med att romer är en stigmatiserad grupp. Arash för ett liknande resonemang när han säger att:

Romer har svårt att få bostäder, i synnerhet de finska romerna. Finns en mängd olika orsaker och faktorer bakom. Men grunden är väl att ett fåtal har skött sig väldigt illa. Och det här lever kvar, tyvärr... Det lever kvar bland hyresvärdar, det lever kvar bland handläggare på socialtjänsten. Och det är ju en stor svaghet från samhället att det ärvs vidare i generation till generation, från handläggare till handläggare, från handläggare kanske till praktikant etc, etc. Det finns en viss jargong om vi pratar inom socialtjänst, och om det finns en viss jargong inom socialtjänsten så skulle det inte förvåna mig om det finns det bland hyresvärdar också.

Även Arash anser alltså att romers marginalisering i samhället visar sig genom att romer har svårt att få bostäder, men också att det råder en stor arbetslöshet bland romer i kommunen till följd av att de har svårigheter att komma in på arbetsmarknaden. Att romer har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden såväl som arbetsmarknaden är något som rapporterats i tidigare forskning på området (se exempelvis Ds 2014:8; Diskrimineringsombudsmannen, 2012).

Arash anser att samhällets marginalisering av gruppen romer är mest problematiskt för de finska romerna i kommunen i förhållande till exempelvis den balkanromska gruppen. Han tror att detta kan bero på att de finska romerna uppmärksammas i högre utsträckning på grund av deras yttre attribut (exempelvis de romska kvinnornas traditionella kjolar). Även bland de övriga informanterna finns uppfattningen att de finska romerna i kommunen lever i en mer utsatt situation än de andra romska grupperna. Minna säger exempelvis att:

Det är sämre situation för den finska gruppen för där har de levt i utanförskap så länge så att det har blivit ett socialt arv där exempelvis ingen i slakten har arbetat i flera generationer tillbaka, eller inte avslutat sin skola.

Minna lyfter i citatet ovan upp problem på exempelvis arbetsmarknaden vilket hon menar kan bero på ett socialt arv. Minna berättar även att kommunen uppmärksammat att majoriteten av de kvinnliga finska romerna är sjukskrivna samt att männen oftast saknar sysselsättning och pensionerade sig under unga år. Hon säger dock att de inte vet vilka orsaker som ligger

bakom detta. Det är oklart vad Minna menar med det sociala arvet, men vi tolkar det som ett resultat av att den finskromska gruppens tillvaro i norden präglats av 500 år av marginalisering och exkludering, vilket rapporterats i tidigare forskning (exempelvis SOU 2010:55).

Stigmatiseringen i form av stereotypa föreställningar gentemot romer som grupp är ett återkommande problem som tas upp av våra informanter, vilket de menar är en orsak till att romer marginaliseras och präglas av undermåliga livsvillkor. Fördomar kring romers traditionella klädsel är ett exempel som samtliga lyfter. Lena berättar utifrån tidigare erfarenheter att det bland polisen finns stereotypa föreställningar om romer. Hon säger att dessa bland annat kunde vara att “alla romer har krokarna under kjolen”.

Informanternas erfarenheter visar enligt vår tolkning på uttryck för de stigmatiseringsprocesser som leder till att romer lever under marginaliserade livsförhållanden. Goffman (2014) menar att stigmatiseringsprocessen präglas av att de som betraktar sig som de “normala” människorna sätter en undantagsstämpel på de som de uppfattar som socialt avvikande. Utifrån föreställningar om den avvikande bemöts de som kategoriseras dit av diskriminerande attityder vilket Goffman menar påverkar deras livsvillkor.

Informanternas berättelser exemplifierar hur marginaliseringen av den romska gruppen kan påverka deras livsvillkor. Arash menar att stigmatiseringen skapar frustration, besvikelse och uppgivenhetskänslor hos många romer vilket bidrar till en känsla av att det inte spelar någon roll vad de säger eller gör, för de kommer oavsett att stigmatiseras och kategoriseras som grupp. Även Lena och Jovanna uttrycker att stigmatiseringen påverkar romers livsvillkor i form av uppgivenhetskänslor. Jovanna framhåller att romer upplever att samhället marginaliserar dem som grupp och att de snabbt tappar hoppet när de exempelvis söker arbete, vilket enligt henne i sin tur påverkar deras utveckling. Enligt vår tolkning hänger informanternas skildringar samman med Goffmans (2014) beskrivning av hur stigmatiseringen i stor utsträckning reducerar den stigmatiserades livsmöjligheter.

5.2 Diskriminering

5.2.1 Vardagsdiskriminering

För att få en djupare förståelse av diskrimineringen av romer i samhället frågade vi våra informanter “upplever du att romer som grupp kategoriseras och stigmatiseras enbart för att

de är romer?” varav Arash svarar “Gud, jag har så många exempel, jag vet inte var jag ska börja”. Arash berättar bland annat om en klient som i en matvarubutik högt fått höra: “De har en shoppingvagn som de handlar i, och de har två shoppingvagnar under kjolen!”.

Arash menar att vardagsdiskrimineringen sker så naturligt, vardagligt och öppet. Han menar att detta är något som de finska romerna växer upp med sedan barnsben, och att det är skrämmande. Han nämner bland annat att vardagsdiskrimineringen ofta sker i livsmedelsaffärer och klädbutiker, då i synnerhet de finska romerna blir utstirrade och kränkta. Även Lena och Minna menar att vardagsdiskrimineringen är starkt framträdande i just livsmedelsaffärer. Lena berättar bland annat om en mamma till en av ungdomarna som hon arbetar med som ofta blir stoppad i livsmedelsaffärer när hon ska handla mat. Mamman får ofta höra att romer har krokarna under kjolarna och att de plockar på sig grejer. Mamman har även berättat om att glåpord på stan är vanligt förekommande; hon får exempelvis ofta höra “jävla zigenare”. Glåpord säger hon sig vara så pass van vid nu men hon har tröttnat på att ständigt bli stoppad i livsmedelsaffärer, detta främst för att hennes dotter är med och utsätts till att bevittna det. Lena säger vidare att:

Många av de finska romerna kan heller inte åka buss på grund av sina kläder då de sticker ut, de vägrar för att de alltid utsätts för någon slags diskriminering. De känner heller inte att de kan eller vill vistas på busstationen i staden, för det händer alltid något.

Jovanna, som själv är rom, menar även hon på att de finska romerna är de som utsätts för mest diskriminering och hon tror att det är på grund av deras klädsel. Hon berättar att många vid första anblicken av henne kanske inte vet att hon är en romsk kvinna och att hon därför, utifrån hennes erfarenheter, inte utsätts för diskriminering. Hon påpekar dock att när det väl framgår att hon är rom så kan hon utsättas för samma diskriminering som de finska romerna. Jovanna berättar vidare att många balkanromer avstår från att berätta att de är romer i syfte att undgå risken att utsättas för diskriminering.

Informanternas ovanstående exempel ligger i linje med det tidigare forskning rapporterat då exempelvis Diskrimineringsombudsmannen (2012) menar att diskrimineringen av romer grundas i stereotypa föreställningar om de som grupp, och sker ofta i offentliga sammanhang och är en stor del av deras vardag. Vår tolkning av informanternas skildringar av romers vardagsdiskriminering i form av stereotypa föreställningar kan förklaras samt förstås genom begreppet antiziganism, vilket Selling (2014) förklarar som ett rasistiskt grundat

förhållningssätt gentemot romer. Det handlar om rasism grundat i fantasier, föreställningar och fördomar om romer vilket informanternas samtliga exempel indikerar på.

Även Minna för liknande resonemang som de andra informanterna och menar på att romer lever i denna diskriminering varje dag vilket bidrar till en isolering. Hon gav oss ett exempel på den vardagsdiskriminering som romer kan få uppleva utifrån sina egna erfarenheter i sitt arbete:

När jag gick med dem till banken så fick de inte hjälp. De behandlades inte som vanliga bankkunder. Man kände i luften en märklig attityd, tills jag kom in som tjänsteman. [...] De lever i denna diskriminering varje dag; i affärer, i kontakt med myndigheter och tjänstepersoner som har en viss attityd, och som de kommer i konflikt med.

Minna lyfter i citatet ovan upp ett exempel som enligt henne visar på romers särbehandling i förhållande till majoritetssamhället. Hennes berättelse, i enlighet med de övriga informanternas skildringar av romers vardagsdiskriminering, visar enligt vår tolkning uttryck på att det finns en utbredd antiziganism, och att det stigma som många romer besitter befästs i samband med att majoritetssamhället får vetskap om att individen i fråga är just rom.

5.2.2 Strukturell/institutionell diskriminering

För att få en djupare inblick i om det råder en strukturell/institutionell diskriminering gentemot romer samtalande vi med våra informanter om fördomsfulla attityder och diskriminering riktat mot romer. Samtliga informanter menar att de under sitt yrkesliv uppmärksammat att det finns många stereotipa föreställningar om romer inom olika myndigheter som exempelvis socialtjänsten. Lena berättar, som tidigare nämnts, ännu en gång att det inom poliskåren finns ett flertal stereotipa föreställningar om romer; exempelvis att de är tjuvar. Arash för ett liknande resonemang och återkommer till den jargong som finns inom exempelvis socialtjänsten. Han menar på att de fördomsfulla attityderna kan handla om att romer är kriminella, att de stjälar, samt att de fuskar med försörjningsstöd. Arash problematiserar över den rådande jargongen och säger:

Det man gör då när man håller den här jargongen levande är att man positionerar sig själv som en grupp [...], det blir ju liksom det här "vi", "dem", "vi", "dem".

Vi tolkar genom informanternas ovanstående exempel att det råder ett starkt “vi” och “dem”-tänk inom myndigheter såsom socialtjänsten och polisen, vilket bidrar till att romer diskrimineras. Denna andrafieringsprocess innebär enligt Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (SOU 2006:73) att vissa grupper framställs som “de andra”, i det här fallet romer, där de underordnas och karaktäriseras med underlägsna egenskaper i förhållande till de överlägsna “vi”. De stereotypa föreställningarna gentemot romer som bidrar och upprätthåller ett “vi” och “dem”-tänk kan enligt oss, tillsammans med andrafieringsteorin, förstås med hjälp av Goffmans (2014) teori om stigma. Han menar att alla samhällen och människor delar in individer i olika kategorier, samt tilldelar dem egenheter och karaktärsdrag. Utifrån Arash och Lenas utsagor är det enligt oss tydligt att romer tilldelas olika karaktärsdrag, såsom kriminella, att de är tjuvar eller att de fuskar med försörjningsstöd, enbart för att de är romer.

Arash ger oss exempel från två olika samhällsområden; arbets- och bostadsmarknaden, där han menar på att diskrimineringen mot romer gett sig tillkänna. Han börjar med ett exempel från arbetsmarknaden där han försökt ordna en anställning åt en romsk klient och från arbetsplatsen fått höra: “Ja det är lugnt, vi kan ta in den här personen men ni kan inte förvänta er att personen ska gå klädd sådär”. Vidare ger han oss ett exempel från sin tid på bostadssociala gruppen som visar på problematiken i att ordna bostäder åt vissa romska klienter på grund av att de tillhörde en viss släkt genom att berätta: ”Det räckte med att man sa ett efternamn i något sammanhang, så kunde hyresvärdar rygga tillbaka. Det spelade ingen roll vad förnamnet var”.

Arash menar på att även om klienten i fråga skött sig bra, gjorde praktik, skulle få anställning samt inte hade något missbruk så tvärvände hyresvärdarna efter att de fått höra klientens efternamn oavsett dennes förnamn. Den strukturella diskriminering som Arash lyfter genom sitt exempel från bostadsmarknaden är enligt vår tolkning ett tydligt exempel på det som Goffman (2014) beskriver som tribala stigma, vilket kan syfta på att individer besitter ett stigma på grund av exempelvis etnicitet. Goffman menar att dessa stigma kan föras vidare från generation till generation och drabba alla medlemmar i en familj. Även Minna upplever att det förekommer en strukturell diskriminering av romer på exempelvis bostadsmarknaden men poängterar samtidigt att det inte är något hon kunnat bevisa. Hon säger sig ha märkt av att det även kan finnas motstånd inom den egna tjänstemannakåren gällande diskrimineringsfrågorna, vilket lett till att hon inte kunnat bevisa att diskrimineringen faktiskt

förekommit. Minna tror att det kan böttna i ett "vi" och "dem"-tänk där man upplever att man är bättre än de andra.

Minna berättar vidare, liksom Arash, att det inom socialtjänsten finns mycket fördomar om romer. Hon menar att dessa stereotypa föreställningar försvårar arbetet för romsk inkludering och säger:

Bara tonen i hur man kommunicerar med romer. Ibland har jag trätt in i samtalet och läxat upp de från socialtjänsten. Många gånger när romer varit i kontakt med socialtjänsten har tonen blivit allt aggressivare och de känner att de inte blir hörda, eller förstådda. Det blir bara fel.

Informanternas skildringar av den strukturella diskrimineringen som råder ligger i linje med det tidigare forskning rapporterat. Diskrimineringsombudsmannen (2012) redogör att diskrimineringen kan ge sig till uttryck genom exempelvis negativa föreställningar samt förhållningssätt gentemot romer. I tidigare forskning (se exempelvis Ds 2014:8) verkar det stå klart att den strukturella diskrimineringen av romer på exempelvis bostadsmarknaden är ett faktum. Denna forskning visar även att många romer känner sig diskriminerade av exempelvis socialtjänsten vilket vi nu anser oss kunna bekräfta då vårt empiriska material tydligt visar på att det faktiskt förekommer stereotypa föreställningar om romer inom socialtjänsten i den stad som studien är genomförd.

5.3 Utmaningar

För att få en djupare förståelse av de utmaningar som finns i arbetet för romsk inkludering diskuterade vi med våra informanter om rådande utmaningar, samt mer övergripande om det enligt dem finns ett behov av romsk kultur- och språkkompetens i arbetet med romer. Arash, Minna och Jovanna menar på att de största utmaningarna för inkludering börjar på strukturell nivå. Minna säger bland annat att "Det är jätteviktigt att de finns personal inom alla områden som har språk- och kulturkompetens. Men i och med att många arbetsgivare inte lyfter fram varken kultur- eller språkkompetens vid rekrytering så döljer vi också att behovet finns."

Minna problematiserar alltså över att många arbetsgivare inte lyfter fram varken kultur- eller språkkompetens vid rekrytering och menar på att den största utmaningen för romsk inkludering är just att det saknas kompetens inom verksamheter att kunna bemöta romer på ett bra sätt. Här måste dock sägas att betoningen på romsk kultur- och språkkompetens riskerar

att förstärka en kulturessentialistisk syn och homogenisering av den romska befolkningen. Forskningen visar att en för stor betoning på en grups ”kultur och språk”, vare sig om det handlar om en etnisk grupp eller en nation etc., är missvisande ur ett intersektionellt perspektiv och riskerar att ignorera viktiga interkategoriella skillnader baserade på exempelvis klass, kön och ålder (Kamali, 2002; Jönsson 2013). Jovanna för ett liknande resonemang som Minna då hon anser att det är väldigt viktigt att anställa romska personer inom exempelvis arbetsförmedlingen och socialtjänsten eftersom det enligt henne behövs en länk mellan majoritetssamhället och romerna. Hon tror att hennes romska bakgrund ger henne en fördel i arbetet med romer eftersom att de kanske har mer tillit till henne på grund av hennes bakgrund. Även tidigare forskning (Skr. 2011/12:56; Länsstyrelsen, 2014) har rapporterat vikten av en romsk kultur- och språkkompetens för att bland annat öka tilliten mellan det offentliga och romer samt deras familjer.

Arash menar på att det finns väldigt många utmaningar men att de största utmaningarna för inkludering börjar på strukturell nivå. Han nämner exempelvis att förändringen först måste ske inom institutioner och myndigheter. På strukturell nivå menar han att det behöver anställas fler personer som dels har en annan hudfärg än vit, men som också kanske uppär andra yttre attribut än den “sedvanliga” svensken, detta inom exempelvis public service men även inom serviceyrken. Han drar återkommande paralleller till London och menar på att de ligger långt före i utvecklingen i förhållande till Sverige gällande inkludering av grupper av annat etniskt ursprung. Han illustrerar detta genom att man exempelvis under ett bankbesök kan betjänas av en banktjänsteman som bär turban, eller andra yttre attribut, vilket enligt honom inte är lika vanligt förekommande i Sverige, i synnerhet inte i de mindre städerna. Arash drar även paralleller till den kommun som han är verksam inom, och menar exempelvis på att han aldrig har sett en finsk rom bakom disken i klädaffärer, i kassan på livsmedelsaffärer eller verksamma inom bankväsendet.

När Arash talar om utmaningar för romsk inkludering så talar han i väldigt breda termer. Han menar att det måste ske förändringar på strukturell nivå både inom till exempel myndigheter men även att det behövs en attitydförändring i hela samhället. Enligt vår tolkning av Arash skildringar behövs det en strukturell förändring som verkar för att de som, i dagsläget, anses som socialt avvikande på grund av exempelvis yttre attribut måste kunna inkluderas och accepteras av övriga samhället. Den i dagsläget rådande strukturen i det svenska samhället som Arash talar om kan enligt oss förstås genom andrafieringsteorin. Utredningen om makt,

integration och strukturell diskriminering (SOU 2006:73) menar att kontrollen och makten över samhällets resurser bidrar till skapandet av en etnisk hierarki där särskiljande grupper intar olika positioner gentemot varandra. Detta innebär att desto närmare majoritetssamhället och dess kulturella och ideologiska hegemoni en samhällsgrupp står, desto mer privilegierade blir de i form av inflytande och makt. Det står enligt vår tolkning klart att många romer, i synnerhet de finska romerna, står långt ifrån majoritetssamhället och dess kulturella hegemoni på grund av att de exempelvis bär traditionell klädsel vilket vi ovan redovisat är en stor orsak till att de kategoriseras till "de andra". Sammanfattningsvis kan det som Arash talar om förstås genom att det finns ett utpräglat "vi" och "dem"-tänk i samhället vilket i sig är en stor utmaning som starkt motverkar inkluderingen av exempelvis romer.

Ännu ett exempel på strukturella utmaningar som både Minna och Arash lyfter är bristen på långsiktighet för romsk inkludering. Minna säger att "det behövs ett långsiktigt inkluderingsarbete där romerna känner att de är med och blir hörda, sedda, och att deras frågor tas på allvar". Minna framhåller alltså att det behövs ett kontinuerligt stöd under en längre tid annars upprätthålls marginaliseringen av romerna i samhället. Arash menar på att de inkluderingsarbeten som ofta upprättas inom kommuner varar under en period på 1-2 år och rinner sedan ut i sanden. Han tydliggör att det istället behövs ett långvarigt, återkommande och regelbundet arbete för att skapa en hållbar inkludering. Informanternas uppfattning om att det krävs ett långsiktigt arbete i syfte att verkligen lyckas inkludera romer i samhället överensstämmer även med det som tidigare forskning rapporterat på området (se exempelvis SOU 2010:55)

När vi pratade om romsk kultur- och språkkompetens med våra informanter så svarade tre av fyra att de anser att den kompetensen är av stor vikt i arbetet för romsk inkludering. Minna och Lena framhäver bland annat vikten av att den professionella besitter förkunskaper om gruppen som denne ska arbeta med. Lena säger att en ökad kunskap om gruppen ger den yrkesverksamme rätt förutsättningar att kunna bemöta, i det här fallet den romska gruppen på ett respektfullt och professionellt sätt, och bidrar till att man som yrkesverksam har med sig en slags medvetenhet i arbetet. Minna för ett liknande resonemang när hon säger:

Man måste veta historien; hur de har blivit kränkta, [...] sedan generationer tillbaka. Det finns stora trauman och sorg man burit i generationer som är viktigt att ha kunskap om. [...] Och har man inte kunskap om minoritetens historia och känner inga inom gruppen [...] så kan det bli ganska tufft för någon

som inte har någon slags kulturkompetens. Man måste vara väldigt lyhörd, inte komma med sina förutfattade meningar hur som helst, utan att istället lyssna in.

Minnas ovanstående citat kan förstås genom att det behövs fler som är utbildade och har kunskap av frågorna för då kan man enligt henne på ett adekvat sätt bemöta människorna som tillhör den minoritetsgruppen. Detta kan även kopplas till Delegationen för romska frågor (SOU 2010:55) som menar att en ökad historisk kunskap om romerna kan bidra till förståelse för romers livsvillkor samt att en ökad historisk medvetenhet är avgörande för att skapa förtroende mellan romer och majoritetssamhället.

Likt de övriga informanterna nämnde även Arash att det kan vara bra att besitta en viss förkunskap i mötet med exempelvis den finskromska gruppen. Han problematiserar dock samtidigt över begreppet kulturkompetens och menar att:

Du kan vara kunnig om en minoritet, du kan vara kunnig om deras kultur, etc. Men för den delens skull behöver du ju inte vara rätt lämpad person för att jobba med det. [...] Jag kan tyckas från min arbetsplats vara en som besitter kulturkompetens, men i själva verket i praktiken så visar det sig att det här funkar inte alls. Det blir inte alls något flyt i samtalet och man är snarare misstänksam mot mig för att jag är kanske invandrare etc., man litar inte på mig på samma sätt.

När Arash talar om kulturkompetens i relation till romer så lägger han större vikt vid den enskilde socialarbetarens bemötande och förhållningssätt gentemot individen, snarare än att man som yrkesverksam kommer in som ett proffs. Arash menar exempelvis att han varit med om att ett flertal romer uppskattat och blivit glada när individer uppvisat intresse och ställt frågor om deras traditioner, för det är de heller inte så vana vid, utan de bemöts enligt honom allt som oftast av ett ointresse. Arash menar alltså att man nödvändigtvis inte behöver vara så kunnig om en kultur utan lägger istället vikt på att den enskilde socialarbetaren har ett trevligt bemötande och uppvisar ett genuint intresse. Detta är snarare enligt honom kulturkompetens. Arash berättar vidare att:

Jag har varit med flera gånger att ”svenskar” tror att jag som invandrare kan arbeta med personer med utländskt ursprung. Bara för att jag ser ut som jag gör så ska jag vara säkrare att surra med vissa typer av människor. Då blir det absolut en fallgrop. Man blir ganska snabbt, oavsett myndighet som man jobbar på placerad i ett fack.

Enligt vår tolkning är Arash ovanstående citat ett tydligt exempel på en homogenisering av kulturen, och att människor kategoriseras utifrån etnisk bakgrund och kultur. Det visar också på att det förekommer en slags kulturalisering av sociala problem inom bland annat myndigheter (SOU 2006:73). Även Minna menar på att det kan finnas fallgropar med så kallad kultur- och språkkompetens. Hon tar bland annat upp att kommunens samhällsväglare som är balkanrom, och som enligt Minna besitter både kultur- och språkkompetens, fått möta mycket motstånd av den finskromska gruppen där hen bland annat fått höra att hen blivit svensk och inte längre var en av dem.

6. Diskussion

Syftet med denna studie var att belysa romers situation i Sverige. Vi ville undersöka diskrimineringen av romer och det sociala arbetets utmaningar att motverka marginaliseringen och exkluderingen av den romska befolkningen. Detta har vi analyserat med hjälp av Goffmans teori om stigma (Goffman, 2014), andrafieringsteorin (Johansson, 2007; SOU 2006:73), begreppen antiziganism (Selling, 2014) och kultur (Kamali, 2002; Jönsson, 2013; SOU 2006:73) samt tidigare forskning. De frågeställningar som studien syftar till att kunna besvara var:

- Hur upplever socialarbetare att romers marginalisering visar sig i en medelstor svensk stad?
- Hur tar olika typer av diskriminering gentemot romer sig till uttryck och vilken effekt har det på deras livsvillkor?
- Vilka utmaningar är de största i arbetet för romsk inkludering?
- Anser socialarbetare att det är viktigt med romsk kultur- och språkkompetens i arbetet med romer?

Utifrån studiens första och andra frågeställningar har vårt empiriska material visat att väldigt många romer i kommunen har svårt att få bostäder samt att de har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Dessa resultat ligger i linje med det som rapporterats i tidigare forskning (Ds 2014:8; Diskrimineringsombudsmannen, 2012). Resultaten påvisar även att de finska romerna i kommunen lever i en mer utsatt situation än de andra romska grupperna. Vårt empiriska material visar även att stigmatiseringen i form av stereotypa föreställningar gentemot romer som grupp är ett återkommande problem i kommunen vilket våra informanter menar är en av flertalet orsaker till att romer marginaliseras och präglas av undermåliga livsvillkor.

Vårt resultat visar på att diskrimineringen av romer är starkt utpräglad i samhället och ger sig till uttryck genom vardagsdiskriminering och strukturell diskriminering. Resultaten påvisar att romer stigmatiseras och kategoriseras som grupp där de karaktäriseras med underlägsna egenskaper i förhållande till majoritetssamhället. Dessa stereotypa föreställningar kan handla om att romer exempelvis är kriminella. Vårt empiriska material visar på att vardagsdiskrimineringen är omfattande och ofta sker i exempelvis livsmedelsaffärer.

Resultatet visar även här på att den finskromska gruppen är de mest utsatta för diskriminering i kommunen och det kan bero på att de uppmärksammas i högre utsträckning på grund av exempelvis deras traditionella klädsel. Att diskrimineringen av romer grundas i stereotypa föreställningar och ofta sker i offentliga sammanhang är något som även tidigare forskning på området rapporterat (Diskrimineringsombudsmannen, 2012).

Resultaten påvisar även, i linje med tidigare forskning (se exempelvis Ds 2014:8), att det verkar finnas en strukturell diskriminering gentemot romer på arbets- och bostadsmarknaden. Vårt empiriska material visar även att det verkar finnas en jargong inom i alla fall vissa delar av socialtjänsten där det råder stereotypa föreställningar om romer som grupp. Tidigare forskning (se exempelvis Ds 2014:8; Diskrimineringsombudsmannen, 2012) visar att många romer känner sig diskriminerade av exempelvis socialtjänsten vilket vi nu anser oss kunna bekräfta då vårt empiriska material tydligt visar på att det faktiskt förekommer stereotypa föreställningar om romer inom socialtjänsten i den stad som studien är genomförd. Vidare visar vårt empiriska material på att de olika diskrimineringsformerna påverkar romers livsvillkor i form av att stigmatiseringen skapar känslor av uppgivenhet, frustration och besvikelse hos många romer, vilket enligt vårt resultat påverkar deras utveckling.

Resultaten av studiens tredje och fjärde frågeställningar visar på att utmaningarna är breda och komplexa och att de största utmaningarna för inkludering börjar på strukturell nivå. Den utpräglade antiziganismen, tillsammans med ett “vi” och “dem”-tänk i samhället är enligt vår tolkning av vårt empiriska material en stor utmaning i sig som starkt motverkar inkluderingen av romer. Vårt resultat påvisar att det inom exempelvis den offentliga sektorn behövs kompetens om romer och deras historia i syfte att kunna bemöta gruppen på ett bra och respektfullt sätt. En stor del av resultatet pekar på att det behövs personal med så kallad romsk kultur- och språkkompetens, men som tidigare nämnts bör det inte läggas för stor betoning på kulturkompetensen eftersom den kan bidra till, samt förstärka, en kulturalisering av de sociala problem som utsatta individer eller grupper har. Kultur är inte statisk, utan snarare kontextbunden, och man kan inte prata om den i singulär form utan att de interkategoriella skillnaderna inom olika grupper riskerar att försummas.

6.1 Metoddiskussion

Innan studien hade vi en gemensam förförståelse av att romer är en stigmatiserad grupp i samhället. Vår förförståelse har påverkat studien genom att vi exempelvis formulerade

frågorna i intervjuguiden på ett sätt som tyder på att vi utgår från att många romer marginaliseras i samhället och att de är en grupp som behöver ökad inkludering. Detta har i viss utsträckning möjligen bidragit till att vårt empiriska material blivit färgat av vår förförståelse. Å andra sidan har vår avsikt inte varit att undersöka om romer är en utsatt grupp. Det finns redan omfattande forskning som visar detta och vi vill därmed undvika att börja på ”ruta ett”. Istället vill vi bygga vidare på den forskning som finns. För att undvika risken att vår förförståelse skulle påverka studiens resultat i negativ bemärkelse har vi under studiens gång, och främst under intervjuerna, varit lyhörda och öppna för de svar vi fått från våra informanter. Vi har i analysen valt att kontinuerligt använda oss av citat från informanterna eftersom det ger läsaren ett utrymme att själv bedöma giltigheten.

Studien har tagit avstamp i en kvalitativ ansats och semistrukturerade intervjuer har genomförts som datainsamlingsmetod. Studiens valda metod anses ha varit lämplig i syfte att kunna besvara vårt syfte och våra frågeställningar eftersom det var socialarbetares tankar och erfarenheter vi ville ta fasta på. Den semistrukturerade intervjun ansågs vara den mest adekvata datainsamlingsmetoden eftersom den öppnar upp för intervjupersonernas synpunkter och åsikter på ett tydligare samt bättre sätt än genom exempelvis en standardiserad intervju eller enkät. Ännu en fördel med studiens tillvägagångssätt är att intervjuerna genomförts via fysiska träffar med informanterna, vilket enligt oss var viktigt för studiens reliabilitet eftersom vi då kunde ta del av exempelvis informanternas kroppsspråk och tonläge.

Studios datainsamlingsmetod har även vissa begränsningar som vi genomgående under studien varit medvetna om. Vårt empiriska material baseras exempelvis på självrapporterade uppgifter från socialarbetare och som inhämtats med hjälp av ett fåtal semistrukturerade intervjuer vilket bidragit till att studiens resultat är svåra att generalisera. Även den så kallade ”dubbla hermeneutiken” i studien, som förklarades under rubriken ”etiska överväganden”, kan ses som en begränsning.

6.2 Slutsatser och förslag till fortsatt forskning

Den viktigaste slutsatsen som vi drar av studien är att romer fortfarande är en stigmatiserad och marginaliserad grupp som än idag exkluderas från flertalet samhällsområden genom att de ständigt tilldelas rollen som ”de andra” vilket bidrar till att romer som grupp marginaliseras och att många romers vardag präglas av undermåliga livsvillkor. En annan viktig slutsats som vi har kommit fram till är att de finska romerna i kommunen där studien genomförts lever i en

mer utsatt situation än de andra romska grupperna, samt att det råder stereotypa föreställningar om romer inom exempelvis socialtjänsten. Vårt empiriska material och informanternas erfarenheter har i stor utsträckning bekräftat de problem som även redovisats i tidigare forskning. Detta indikerar att det finns en samstämmig kunskap beträffande romers utsatthet, men att det ändå inte tycks vara tillräckligt för att bryta marginaliseringen av romer i samhället, och att det snarare behövs något utöver det befintliga arbetet i syfte att verkligen lyckas skapa förändring.

Vårt resultat påvisar att det behövs romsk kulturkompetens för ökad inkludering. Dock anser vi i enlighet med Kamali (2002) och Jönsson (2013) att det även kan finnas fallgropar med den så kallade kulturkompetensen. Den romska gruppen är som tidigare nämnts en heterogen grupp och den romska befolkningen har flera kulturella, religiösa och språkliga variationer. Därför är det viktigt att socialarbetare inte generaliserar klientgrupper grundat på deras kulturella och etniska bakgrund.

Till följd av studiens slutsatser anser vi att fortsatt forskning bör bedrivas beträffande de finska romernas situation; detta i syfte att undersöka om de finska romernas utsatta situation, innefattande exempelvis väldigt hög arbetslöshet, ser likadan ut i övriga Sverige. Vi anser även att fortsatt forskning bör bedrivas avseende de stereotypa föreställningarna som förekommer inom myndigheter. Vi anser att sådan forskning är av vikt för att ta kunna reda på, samt belysa, orsakerna till varför de finska romernas situation ser ut som den gör, samt för kunna ta fasta på om det exempelvis behövs kollektiva insatser eller arbetssätt för denna grupp i syfte att bryta deras marginalisering. Vi anser även att det är av vikt att bedriva forskning angående stereotypa föreställningar inom myndigheter eftersom det är ett viktigt ämne att belysa då vi anser att sådana föreställningar bidrar till ett "vi" och "dem"-tänk vilket enligt oss kan leda till olika former av marginalisering såsom exempelvis diskriminering.

7. Referenslista

Andersson, G., & Swärd, H. (2015). Etiska reflektioner. I A. Meeuwisse, H. Swärd, R. Eliasson-Lappalainen & K. Jacobsson (red.). *Forskningsmetodik för socialvetare*. (s. 235-248) Stockholm: Natur & kultur.

Creswell, J.W. (2014). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Los Angeles, Kalifornien: SAGE.

Diskrimineringsombudsmannen. (2012). *Romers rättigheter: diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor*. Stockholm: Diskrimineringsombudsmannen (DO).

Ds 2014:8. *Den mörka och okända historien: Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet*. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/rattsdokument/departementsserien-och-promemorior/2014/03/ds-20148/>

Folkesson, K. (2012). *Inkludering, marginalisering, integration? Enskilda medborgares identifikationer och kommunalpolitisk utveckling* (Avhandling, Örebro Studies in History, 13). Örebro: Örebro universitet. Tillgänglig: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:548444/FULLTEXT02.pdf>

Goffman, E. (2014). *Stigma - den avvikandes roll och identitet*. Lund: Studentlitteratur.

Jacobsson, K., & Meeuwisse, A. (2015). Fallstudieforskning. I A. Meeuwisse, H. Swärd, R. Eliasson-Lappalainen & K. Jacobsson (red.). *Forskningsmetodik för socialvetare*. (s. 48-52) Stockholm: Natur & kultur.

Johansson, J. (2007). *Learning to be(come) a good European: A Critical Analysis of the Official European Union Discourse on European Identity and Higher Education* (Avhandling, Linköping Studies in Arts and Science, 417). Linköping: Linköpings universitet. Tillgänglig: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:623656/FULLTEXT01.pdf>

Jönsson, J.H. (2013). Social Work Beyond Cultural Otherisation. *Nordic Social Work Research*, 3(2), 159-167.

Kamali, M. (2002). *Kulturkompetens i socialt arbete*. Stockholm: Carlsson bokförlag.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Levin, C. (2015). Att undersöka ”det sociala” – några ingångar. I A. Meeuwisse, H. Swärd, R. Eliasson-Lappalainen & K. Jacobsson (red.). *Forskningsmetodik för socialvetare*. (s. 36-37). Stockholm: Natur & kultur.

- Länsstyrelsen. (2014). *Romers rätt till arbete: en nulägesbeskrivning av hinder och möjligheter*. Stockholm: Länsstyrelsen.
- Malterud, K. (2001). Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. *The lancet*, 358(9280), 483 – 488. doi:10.1016/S0140-6736(01)05627-6
- Nordström, G. (2015). Från socialpolitiska flyktingar till nationell minoritet. I P. Pulma (red.) *De finska romernas historia från svenska tiden till 2000-talet*. (s. 205-219). Stockholm: Bokförlaget Atlantis.
- Payne, M. (2015). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Regeringens skrivelse, 2011/12:56. *En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012-2032*. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/rattsdokument/skrivelse/2012/02/skr.-20111256/>
- Rodell Olgaç, C. (2006). *Den romska minoriteten i majoritetssamhällets skola: från hot till möjlighet* (Doktorsavhandling). Stockholm: HLS Förlag. Tillgänglig: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:189317/FULLTEXT01.pdf>
- Selling, J. (2014). *Svensk antiziganism fördomens kontinuitet och förändringens förutsättningar*. Ormaryd: Östkultur Förlag.
- SOU 2005:41. *Bortom vi och dom: teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- SOU 2006:73. *Den segregerade integrationen: om social sammanhållning och dess hinder*. Stockholm: Fritez offentliga publikationer.
- SOU 2010:55. *Romers rätt – en strategi för romer i Sverige: Ett lands behandling av dess romska befolkning är ett lackmustest för det civila samhället och dess demokrati*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.
- SOU 2016:44. *Kraftsamling mot antiziganism*. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

8. Bilagor

8.1 Intervjuguide

Presentation av intervjuperson

1. Kan du berätta lite om vad det är du arbetar med?
2. Vilken position har du i verksamheten?
3. Hur länge har du arbetat med det här?
4. Hur ser din utbildningsbakgrund ut?
5. Varför valde du detta arbete?

Utanförskap

6. Romer drabbas ofta av utanförskap. Hur upplever du att detta visar sig i X kommun?
7. Hur arbetar ni för att bryta romers utanförskap?
8. Är era arbetssätt på något sätt förankrade i den romska minoriteten?

Diskriminering

9. Upplever du att romer som grupp kategoriseras och stigmatiseras enbart för att de är romer?
10. Upplever du att stigmatiseringen påverkar romers livsmöjligheter/livsvillkor?
11. Hur påverkar stigmatiseringen samhällets möjligheter att bryta romernas utanförskap?
12. Upplever du att romer blir diskriminerade, om ja i så fall hur tar sig detta uttryck?
13. Upplever du att kollegor/samarbetspartners har eller har haft fördomsfulla attityder gentemot romer?
14. Upplever du att kollegor/samarbetspartners agerat diskriminerande gentemot romer?
Om ja, hur har det påverkat ert arbete med romer?

Kulturkompetens

15. Vissa framhåller att det är viktigt med så kallad kulturkompetens när man ska arbeta med etniska minoriteter. Vad anser du om det?
16. På vilket sätt har du användning av kulturkompetens i ditt arbete med romer i syfte att bryta deras utanförskap?
17. Anser du att det finns några fallgropar med att använda kulturkompetens i arbetet med romer?

Utmaningar

18. Vilka utmaningar upplever du som störst i arbetet för romers inkludering?

8.2 Informationsbrev

Tack för att du vill medverka!

Vår uppsats handlar om romers utanförskap, och vårt nuvarande syfte är *att undersöka hur romers situation ser ut i Sverige. I studien kommer vi att genomföra intervjuer av socialarbetare i syfte att ta reda på vilka utmaningar de anser som störst i arbetet för romers inkludering. Syftet är även att undersöka om socialarbetare anser att det är viktigt med romsk kultur- och språkkompetens i arbetet med romer i syfte att bryta deras utanförskap.* (Syftet och frågeställningarna kan komma att förändras en del i takt med studiens gång).

Vi intresserar oss för ämnet då vi under våra praktikperioder uppmärksammade att det finns ett flertal romer i X kommun som lever i ett samhälleligt utanförskap i förhållande till majoritetssamhället. Vi anser att det är av vikt att belysa romers utanförskap. Vi vill veta vad det betyder för dig som professionellt yrkesverksam med sociala frågor.

Vi studerar termin sex på socionomprogrammet på Mittuniversitetet i Östersund. Studien är vårt uppsatsarbete och tjänar inte till några kommersiella syften. Vi kommer att träffa och samtala med anställda i olika funktioner, samt på olika myndigheter. Intervjun beräknas ta ca 1-1,5 timme. För att kunna lyssna och slippa ta anteckningar samtidigt så vill vi gärna spela in samtalet - om det är okej med dig förstås.

Vi utgår ifrån de etiska principer för forskning som Vetenskapsrådet står bakom och tillämpar sekretesslagen. Det betyder bland annat att du ska veta vad det är du tackar ja till att medverka i. Fråga gärna om något är oklart. Du kan också när som helst under intervjun eller i efterhand meddela att du vill avbryta din medverkan, utan att du behöver förklara varför, och då plockar vi givetvis bort vårt samtal från studien.

När det gäller konfidentialitet så kommer vi i den färdiga framställningen inte att använda vare sig ditt namn, eller den kommun du arbetar i. Intervjumaterialet förvaras avidentifierat.

Att du delar med dig av dina erfarenheter och reflektioner är avgörande för att vi ska kunna genomföra vår studie. Därför är vi mycket tacksamma över att du vill delta!

Tveka inte att höra av dig om det är något du undrar över! Du kan nå oss på e-postadresserna som står här nedanför.

Aron Bergenblad
arbe1500@student.miun.se

Sara Handå
saha1406@student.miun.se

Vår handledare för uppsatsen heter Marcus Lauri, och skulle det uppstå funderingar kring studien så kan du även kontakta honom via mail marcus.lauri@umu.se

Med vänlig hälsning,
Aron Bergenblad & Sara Handå